

Пісенна творчість Андрія Малишка.

Урок з вивчення поезії "Пісня про рушник"

Світлана Грабовська,

вчитель української мови і літератури

Житомир

Тема. А. Малишко. Відомий український поет і його пісні, що стали народними. "Пісня про рушник"

Мета: ознайомити учнів з відомим українським поетом А. Малишком, його життєвим і творчим шляхом; охарактеризувати його пісенну творчість; проаналізувати твір поета "Пісня про рушник"; розвивати вміння виразно і вдумливо читати поезії, визначати основні мотиви, висловлювати власні роздуми. Виховувати почуття любові і пошани до творчості А. Малишка, шанобливе ставлення до рідної матінки, до традицій українського народу.

Тип уроку: засвоєння нових знань.

Обладнання: портрет А. Малишка, виставка його творів, грамзапис пісень на слова поета, виставка вишиваних рушників.

Епіграф: Чудовий український наш рушник,
На щастя, він ще з побуту не зник.

О. Шпильова

Хід уроку

I. Організаційний момент

II. Повідомлення теми й мети уроку

Ознайомлення учнів з епіграфом уроку.

Учитель. Як ви розумієте слова: "На щастя, він ще з побуту не зник"?

Дослідницька робота

Учитель. Надамо слово нашим етнографам.

Перший учень. Передовсім я хочу пояснити значення слова "рушник" за тлумачним словником.

Рушник — 1. Довгастий шматок тканини (бавовняної, лляної, полотняної) для витирання обличчя, тіла, посуду.

2. Шматок декоративної тканини з орнаментом (вишитим чи тканим) для оздоблення житла або використання в обрядах.

Другий учень. Український рушник. Він пройшов через віки і має свою історію. А історія рушника дуже цікава. Традиційно він служив оберегом.

Ще до християнських часів його чіпляли на дерева, пускали на воду, клали на каміння й молили богів, щоб відвели стихійне лихо; просили, щоб родила земля, щоб біда і всяка напасть обминали родину.

З приходом християнства з рушниками проводжали князів у похід, храмові рушники дарували церкві. Серед них були ті, що висіли на вітарі — божники, настінні або охоронні.

З часом з'явилося багато обрядових рушників.

Третій учень. Приходила людина в життя, і зустрічали її рушником. Рушник долі мати готувала ще до народження дитинки. Для хлопчика вишивала на ньому дубові листочки. А для дівчинки — калину, щоб була гарна, як калина. Після народження дитини мати клала цей рушник їй під подушечку. З ним несли дитину хрестити, на ньому благословляла мати сина або доньку на одруження. Рушник долі берегли все життя і клали в домовину, коли людина помирала.

Привітати породіллю рідні приходили також з рушниками, у них клали хліб та солодоші, щоб життя новонародженого було солодким. Такий рушник називається *рушник-завивач*.

Четвертий учень. Підросла дитина, а мамині руки вишивали їй *рушник-утирач*. На ньому — квіти, дерево з пташками і слова "Доброго ранку" або "Доброго здоров'я". Цей рушник висів на кілочку біля дверей. А у свята застеляла мати білим *обрусом* стіл і клала на нього пахучу паляницю. І світлиця ставала від того ще осяйнішою і веселішою.

П'ятий учень. Рушником перев'язують руки молодим під час вінчання, на рушнику подають найдорожчому гостеві хліб-сіль, рушником покривають ікони — найдорожче для українців-християн. Колись рушник був обов'язковою окрасою кожного дому. Без рушника ніде не обходилося, він завжди був під рукою. Тому назву дістав від слова "рука-ручник", тобто рушник.

Шостий учень. Ще з давніх-давен у чарівну силу рушника вірили як у доброго чудодія, що вбереже від всякого лиха.

Звідки ж взятися такій силі?

А сила рушника — у візерунках, вишитих на ньому.

Рушник можна читати, як читають книгу. Треба лише розумітися на орнаментах.

Ось, наприклад, на рушниках-оберегах вишивали квітку Березину, богиню хатнього вогнища.

На цьому рушнику вишиті маки. З давніх-давен в Україні святости мак, обсіпали людей і худобу, бо вірили, що мак має чарівну силу, яка захищає від усякого зла.

Символіка винограду розкриває нам радість і красу створення сім'ї.

Сад-виноград — це життєва нива, на якій чоловік є сіячем, а жінка має обов'язок ростити й плекати дерево їхнього роду. Ось тому виноград завжди в'ється на родинних рушниках.

А на цьому рушнику — два лебеді. Лебеді — символи вірності, миру, злагоди, щастя. Адже відомо, що вони обирають собі пару назавжди.

Сьомий учень. Як бачите, вишиваючи рушники, використовують нитки різних кольорів. Кожний колір має свій символ. Згадайте якого кольору небо. Ось цей колір дарує здоров'я. Зелений — це вишневий чепурний садочок, а колір сонця — стиглий урожай, колір ружі — дарує радість і любов.

А ще я дізналась, що пряма горизонтальна лінія, зображена на рушнику — це земля, хвиляста — вода, а квадрат, поділений на чотири частини — засіяне поле або вінця нового будинку.

Восьмий учень. За мотивами орнаменти вишивок поділяються на три групи: геометричні або абстрактні, рослинні і зооморфні або тваринні. Хоча у цілому для українських рушників характерні спільні ознаки, проте кожен регіон має свої відмінності як за формою, так і за сюжетним оздобленням та кольоровою гаммою, а також способом виготовлення.

Учитель. Про рушники складено багато легенд,

переказів, пісень, віршів. Гімн рушнику — це "Пісня про рушник".

— Хто може назвати прізвище автора слів цієї пісні?
(Відповіді учнів)

Учитель. Зараз я хочу запропонувати вам пройтися стежками життєвого і творчого шляху Андрія Малишка. Прошу уявити, що до нас завітав сам Андрій Самійлович зі своєю родиною. Допоможе нам ближче познайомитися з поетом журналістка Ольга. Ольго, тобі слово.

Журналістка. Доброго дня. Рада Вас бачити на нашій зустрічі. Вельмишановний, Андрію Самійловичу, Ви бачите, яка велика аудиторія зібралася для того, щоб від Вас особисто дізнатися деякі подробиці Вашого життя. Дозвольте поставити Вам кілька запитань?

А. Малишко. Із задоволенням відповім на всі питання, мені дуже приємно спілкуватися з такими освіченими молодими людьми.

Журналістка. Отож почнемо. Розкажіть, будь ласка, коли і де Ви народилися?

А. Малишко. Народився я 14 листопада 1912 року в селі Обухові, на Київщині.

Журналістка. Яким Ви запам'ятали свого батька?

А. Малишко. Сім'я наша була велика: батько з матір'ю, бабуся і одинадцятьоро дітей. Клаптик землі, який дістався у спадок нашій родині, та незначні доходи мого батька, сільського шевця, не завжди могли прогодувати сім'ю, тому йому інколи доводилось йти на заробітки в каховські степи. А був мій батько, Самійло Микитович, кремезний, суворий, мовчазний з пишними козацькими вусами, чим нагадував мені козака Мамаю.

Журналістка. Розкажіть про свою маму, Івгу Остапівну.

А. Малишко. Скільки живу — бачу свою матір. Сині, задумливі і повні живого розуму очі. Вечорами, сидючи біля куделі, вона співала тихенько і протяжно, і ці пісні врзалися мені в пам'ять на все життя. Мама моя родом з бідної селянської сім'ї. У ніяких школах вона не вчилася, зате природа наділила її гострим розумом, чудовою пам'яттю, добротою. Часто вона була в письменницькому товаристві серед моїх друзів, але своїм розумом не поступалася ні перед ким.

Журналістка. А зараз прошу старшого брата Василя розповісти про шкільні роки Андрія Самійловича.

Брат Василь. Андрій був третім сином у нашій сім'ї. Читати навчився рано. Коли йому виповнилось вісім років, разом з іншими однолітками пішов у перший клас. Із домашнього полотна мама зшила йому торбинку, в якій носив книжки. А в другому класі на цій торбинці друківаними літерами написав своє ім'я і прізвище. По імені і прізвищу звали його лише вчителі, а для всіх інших він був Дуся, Дусик Базелик. На уроках любив пустувати, але коли вчитель щось раптом запитував, то відповідав правильно. Траплялося й таке, що інколи не знав відповіді на запитання. Для Андрія це був великий сором. Він страшенно переживав, навіть відмовлявся від обіду і тримався відлюдкувато аж до наступного дня.

Журналістка. Сестру Галину я попрошу розповісти про перші віршування поета.

Сестра Галина. Любов до книги передав Андрієві наш дядько Микита, якого прозвали "чорнокнижником" і який довго засиджувався над Шевченковим "Кобзарем".

Тільки-но Андрій навчився писати, як відразу почав піддавати "обробці" мамині пісні. Дуже йому не хотілося, щоб у них був сумний кінець. "Чорний ворон опівночі виклював козацькі очі", — закінчила співати ненька. А Андрійко переробив пісню на свій лад "Чорний ворон опівночі не клює козацькі очі". Так почалося братове віршування.

Журналістка. Мені відомо, що Андрій Самійлович гарно грає на гармонії. Цікаво, а хто його навчив? Прошу розповісти про це брата Петра.

Брат Петро. Від найстаршого брата Василя ще зовсім малим Андрій навчився грати на гармонії. Василь брав його з собою навіть на весільні гуляння. Андрій підріс і інколи підміняв у весільних музик бубняра, а часом довіряли йому на якусь годину замінити й основного гармоніста. А коли Андрій з Василем починали співати, то не можна було не заслухатись.

Журналістка. Дуже вдячні вам, шановні гості, за цікаві розповіді, і обіцяємо, що з великим задоволенням будемо співати ваші пісні та вивчати вірші. До побачення.

Опрацювання твору А. Малишка "Пісня про рушник"

1. Виразне читання вірша "Пісня про рушник".

2. Історія написання "Пісні про рушник".

Написана пісня у 1959 році до кінофільму "Літа молоді". Створена ця пісня на народній основі. З народної творчості взято й сам рушник вишиваний. Музику до цього вірша написав композитор Платон Іларіонович Майборода. Андрій Малишко співпрацював з багатьма композиторами, але особливо плідно, починаючи з 1949 року з композитором П. Майбородою, створивши понад 30 пісень. Ось деякі з них: "Київський вальс", "Вчителько моя", "Стежина", "Журавлі".

3. Після повторного виразного прочитання поезії, учні самостійно визначають тему (*Оспівування любові до матері, її щирих почуттів до своєї дитини*), ідею (*Уславлення шанобливого ставлення до матері-святині*), основну думку (*Материнський рушник для її дитини — це щастя, доля, любов*) твору.

4. Пошукова робота спрямована на дослідження художньої майстерності поета в зображенні образу Матері: учні виписують художні засоби (звертання: "*Рідна мати моя*"; епітети: "*засмучені очі*", "*незрадлива, вірна усмішка*", "*тихий шелест трав*"; метафори: "*цвіте... доріжка*", "*шелест трав*", "*щобетання дібров*", "*оживе... і дитинство, й розлука, і вірна любов*"; порівняння: "*... той рушник простелю, наче долю...*"), коментуючи їх значення для розкриття образу.

Вчитель. Тема матері — одна з основних в поезії А. Малишка. Усе найдорожче, найсвятіше пов'язане з образом матері, бо з раннього дитинства А. Малишко взяв у серце образ рідної неньки, яка навчила його добру, красі, любові до людей. Образ матері зливається з образом рідної Батьківщини. А "Пісня про рушник" сприймається як зворушливий монолог сина, який знаходить найніжніші слова, щоб висловити свою любов і повагу до найріднішої людини. А. Малишко вірив у те, що в важкі роки Великої Вітчизняної війни він вижив після важкого поранення тільки завдяки вишитому рушникові, з яким мати провела його на фронт. Ця пісня перекладена 35 мовами світу. Це ще раз підтверджує популярність пісні в багатьох країнах світу.

(Виконання "Пісні про рушник" польською мовою)

Підсумок уроку Бесіда

Учитель. Ще раз зверніть, будь ласка, увагу на епіграф уроку?

— Що цікавого ви дізналися про рушник?

(Відповіді учнів)

Учитель. На завершення хочеться сказати такі слова:

*Шануйте, друзі, рушники,
Квітчайте ними свою хату,
То обереги від біди.
Шануйте те, що дала мати,
Шануйте, друзі, рушники!*